

نقدی بر کتاب امپراتوری های شهری

متن (PDF) از طریق سایت مرکز به نشانی retbz.tabriz.ir قابل دریافت است.

شماره: ۳۹۷-۶/م/پ | تاریخ: ۱۴۰۳/۱۰/۳

آدرس: خیابان پاسداران، ورودی اول فرشته جنوبی به سمت بلوار دوکمال، ساختمان شورا

الحمد لله

یادداشت:
نقدی بر کتاب
امپراتوری‌های شهری

شماره: ۳۹۷-۶/م/پ | تاریخ: ۱۴۰۳/۱۰/۳

حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به مرکز پژوهش‌های شورای شهر تبریز است.
متن (PDF) از طریق سایت مرکز به نشانی rctbz.tabriz.ir قابل دریافت است.
آدرس: بزرگراه پاسداران، ورودی اول فرشته جنوبی به سمت بلوار دوکمال، ساختمان شورا، طبقه اول

عنوان اصلی: نقدی بر کتاب امپراتوری‌های شهری	
پدیدآور: هانیه یوسفی شهیر	
ناظر: معاونت پژوهشی مرکز	
نوع و شماره: یادداشت (۹-۵-۱۹۴)	
شماره: ۳۹۷-۶/م/پ تاریخ: ۱۴۰۳/۱۰/۳	
متن (PDF) از طریق سایت مرکز قابل دریافت است	
دریافت نظر و پیشنهاد: rctc@tabriz.ir ۰۴۱-۲۱۰۴۰۹۰۰	
آدرس: بزرگراه پاسداران، ورودی اول فرشته جنوبی به سمت بلوار دوکمال، ساختمان شورا، ضلع شرقی طبقه اول	

کتاب **امپراتوری‌های شهری** ترجمه‌ای از اثر Urban Empires; Cities as Global Rulers in the New Urban World است که توسط نویسندگان چون ادوارد گلیرز، کریما کورتیت و پیترو کمپ گردآوری شده و موضوعات بسیار مهمی را از دیدگاه علم شهرسازی و برنامه‌ریزی شهری در دنیای معاصر بررسی می‌کند، این کتاب توسط آقای فرهاد دیرنگ به زبان فارسی ترجمه شده و توسط مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی کلان‌شهر تبریز که اکنون در تولید دانش کاربردی شهری نقش مهمی در شهر تبریز ایفا می‌کند و به‌عنوان پلی بین اندیشه‌های نظری و مدیریت شهری عمل می‌کند، چاپ و منتشر شده است.

این کتاب دیدگاه‌های تازه‌ای درباره نقش کلان‌شهرها به‌عنوان مراکز قدرت جهانی در جهان امروز ارائه می‌دهد و تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و شهری آن‌ها را به‌عنوان مراکز قدرت جدید شهری تحلیل می‌کند. آنچه این کتاب را جذاب می‌کند، نگاه جامع و چندبعدی آن به مسائل شهری و ارائه نمونه‌های واقعی از شهرهای جهان است که به فهم دقیق خوانندگان از نقش کلان‌شهرها در سطح بین‌المللی کمک می‌کند. نویسندگان کتاب، کلان‌شهرها را نه فقط به‌عنوان مکان‌های زندگی شهری، بلکه به‌عنوان قدرت‌های اقتصادی و اجتماعی که در شبکه‌های جهانی ایفای نقش می‌کنند، معرفی کرده‌اند. این دیدگاه جدید، به‌ویژه برای شهرداران کشورمان اگر بخواهند شهرشان را در مسیر رشد و توسعه قرار دارند، می‌تواند الهام‌بخش باشد.

یکی از نقاط قوت کتاب، تحلیل‌های جامع و بین‌المللی آن است؛ نویسندگان با استفاده از نمونه‌هایی از شهرهای بزرگ جهانی مانند لندن، نیویورک و شانگهای و ... تلاش کرده‌اند تا تصویری روشن از چگونگی تحول این شهرها به قدرت‌های جهانی ارائه دهند. علاوه بر این، مفاهیمی همچون مگاسیتی ابرشهرهایی با تراکم جمعیتی و اهمیت اقتصادی و اجتماعی خاص‌شان، متروپلیس مادر شهرهایی به‌عنوان یک مرکز بزرگ منطقه‌ای با نقش اقتصادی و فرهنگی که بر شهرهای دیگر تأثیر می‌گذارند، گلوبال‌سیتی شهرهای جهانی با نقش محوری در اقتصاد و تجارت و مگالاپلیس شبکه‌ای از کلان‌شهرها که به‌طور فیزیکی و اقتصادی به‌هم پیوسته‌اند، در این کتاب به‌خوبی تعریف شده‌اند و هر کدام جنبه‌ای خاص از کلان‌شهرها را نشان می‌دهند و هر اصطلاحی به‌گونه‌ای خاص، مفهوم کلان‌شهرها را در جهان معاصر بازنمایی می‌کند. البته این تقسیم‌بندی می‌تواند برای شهرهای بزرگ منطقه‌ای در ایران هم مفید باشد تا مشخص شود که هر کدام از شهرها از نظر ساختاری در کدام دسته‌بندی قرار می‌گیرند، اما درعین حال، استفاده از اصطلاح گلوبال‌سیتی در کشورمان شاید چالش‌برانگیز باشد چراکه شهرهای ما هنوز به این مرحله نرسیده‌اند و در زمینه زیرساختی و مدیریتی با چالش‌های پیچیده‌ای مواجه‌اند. هرچند برای تبدیل تهران به شهر جهانی تلاش‌هایی انجام می‌گیرد ولیکن این امر می‌تواند به‌عنوان هدف بلندمدت در برنامه‌ریزی شهرهایمان در نظر گرفته شود و یا در مورد اصطلاح مگالاپلیس در حال حاضر هیچ منطقه شهری در ایران واجد این ویژگی نیست ولی در آینده نزدیک امکان تشکیل شبکه شهرهای تهران- کرج- قزوین وجود

دارد. به هر حال تطبیق این اصطلاحات در فرهنگ شهرهای ایران باید متناسب با بستر فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی کشورمان باشد.

یکی از مهم‌ترین کاستی‌های کتاب در تحلیل وضعیت شهری از منظر جهانی، **عدم پرداخت به شهرهای خاورمیانه** از نظر اهمیت منطقه‌ای‌شان است. همچنین شهرهای ایران از جمله تهران، تبریز، اصفهان و مشهد، به لحاظ ساختار شهری داخلی و بین‌المللی‌شان، در تحلیل‌های کتاب جایی ندارند. این غفلت، برای خوانندگان ایرانی که به دنبال تطبیق مفاهیم جهانی با شرایط محلی هستند، یک نقطه ضعف محسوب می‌شود. همچنین، **تمرکز بیش از حد بر کلان‌شهرها و نادیده گرفتن شهرهای کوچک‌تر**، باعث شده تا شبکه‌های شهری کوچک‌تر که حلقه‌های مهمی از شبکه شهری در توسعه منطقه‌ای هستند، کمتر مورد توجه قرار گیرند.

یکی دیگر از انتقادات وارد به کتاب، **رویکرد نظری** آن است. نویسندگان بیشتر به تحلیل مسائل شهری پرداخته‌اند و کمتر به ارائه راه‌حل‌های عملیاتی و کاربردی توجه داشته‌اند. این مسئله از برنامه‌ریزان شهری که به دنبال راه‌حل‌های اجرایی و پیشنهادی کاربردی هستند، نوعی محدودیت محسوب می‌شود. اگر بخواهیم با تمرکز بر چند موضوع اساسی در کتاب نقاط قوت و ضعف کتاب را بیشتر بررسی کنیم مواردی را بدین شرح می‌توان اشاره داشت:

۱- کتاب در بیان نقش و عملکرد کلان‌شهرها به عنوان **امپراتوری‌های نوین**، آن‌ها را به شکل مؤثری به عنوان بازیگران قدرتمند اقتصادی و سیاسی معرفی می‌کند که این امر می‌تواند برای مدیران شهری کلان‌شهرهای تهران، تبریز و اصفهان در زمینه مشارکتشان در اقتصاد جهانی و تقویت ظرفیت بین‌المللی الهام‌بخش باشد ولی چون عمدتاً به شهرهایی چون لندن، نیویورک، شانگهای و... تمرکز دارد، شهرهایی که در مرحله انتقال به کلان‌شهری هستند و با چالش‌های زیرساختی جدی مواجه‌اند، راه‌حل کاربردی برای دست یافتن به این نقش برایشان معرفی نشده است.

۲- باتوجه به **مقوله پایداری و چالش‌های زیست‌محیطی در کلان‌شهرها**، کتاب در ارائه راه‌حل‌های مشخص و عملی برای سیاست‌گذاران و برنامه‌ریزان شهری در حل مسائل آلودگی هوا، مدیریت پسماند و بهینه‌سازی حمل‌ونقل دچار کاستی‌هایی است.

۳- از سویی نویسندگان در **معرفی مفهوم شهر جهانی** یا همان **گلوبال‌سیتی** که به عنوان یک طبقه‌بندی کلیدی در کتاب به کار رفته است و درواقع یک رویکرد جدیدی برای بررسی و مقایسه شهرها از منظر بین‌المللی ارائه می‌دهد و این مفهوم می‌تواند برای مدیران و برنامه‌ریزان شهری ایران نیز مفید باشد و انگیزه‌ای برای توسعه زیرساخت‌های بین‌المللی و تقویت ارتباطات جهانی فراهم آورد. با این حال، کتاب توضیح کمی در مورد نحوه رسیدن شهرهای در حال توسعه به این سطح دارد. از آنجاکه شهرهای ایران همچون تهران و اصفهان، هنوز در مراحل ابتدایی ایجاد زیرساخت‌های جهانی و جذب

سرمایه‌گذاری بین‌المللی هستند، کتاب به برنامه‌ریزان شهری کمک چندانی در شناخت مراحل رسیدن به چنین جایگاهی نمی‌کند.

۴- نکته اساسی دیگر اینکه کتاب به **رشد فضایی شهرها و تأثیرات اجتماعی** آن، مانند افزایش حاشیه‌نشینی، اشاره می‌کند که در برنامه‌ریزی شهری اهمیت زیادی دارد. این دیدگاه می‌تواند به برنامه‌ریزان ایرانی کمک کند تا با توجه به رشد بی‌رویه شهرها، برنامه‌های منسجم‌تری برای توسعه مسکن ارزان‌قیمت و خدمات عمومی در نظر بگیرند؛ اما به نظر می‌رسد که کتاب تنها به صورت کلی به این چالش‌ها پرداخته است و به ارائه راهکارهای عملی برای مدیریت رشد فضایی و مقابله با مشکلات حاشیه‌نشینی، از جمله تأمین زیرساخت‌های حمل‌ونقل، خدمات بهداشتی و آموزشی نپرداخته است. برای کشورمان ایران که نرخ حاشیه‌نشینی در شهرهای بزرگ آن بالا است، این مسئله اهمیت بیشتری دارد.

۵- در نهایت اینکه کتاب به **نقش شهرها در حکمرانی جهانی و ایجاد شبکه‌های همکاری بین‌المللی** پرداخته و بیان می‌کند که شهرها به عنوان بازیگران مستقل در صحنه جهانی می‌توانند تأثیرگذار باشند. این دیدگاه می‌تواند به برنامه‌ریزان شهری انگیزه‌ای برای تعاملات بیشتر بین‌المللی به‌ویژه در زمینه‌هایی مانند تغییرات آب‌وهوایی و تبادل دانش فنی دهد؛ اما در بخش اجرایی و بیان چگونگی اعمال این نقش‌ها در سطوح عملیاتی، با توجه به اینکه بسیاری از شهرهای ایران در حوزه سیاست‌گذاری تحت کنترل دولت مرکزی قرار دارند، ناقص است.

با این وجود، این کتاب می‌تواند منبعی ارزشمند و راهنمای خوبی برای دانشجویان و پژوهشگران حوزه برنامه‌ریزی و اقتصاد شهری برای فهم چالش‌های پیش‌روی شهرهای در حال توسعه باشد و **الهام‌بخشی برای مدیران شهری تا به تقویت زیرساخت‌های بین‌المللی و افزایش نقش شهرهای ایران در اقتصاد جهانی** بپردازند و با تطبیق مفاهیم این کتاب با شرایط خاص ایران، قدم‌های مؤثرتری برای بهبود وضعیت شهرهای کشور بردارند.

با توجه به هزینه‌های زیست محیطی استفاده از کاغذ، اسناد مرکز پژوهش‌های شورای اسلامی فقط در قالب الکترونیک منتشر می‌شوند. متن کلیه اسناد، گزارش‌ها و طرح‌های پژوهشی تهیه شده در مرکز در وبگاه مرکز به نشانی: rctbz.tabriz.ir قابل دسترسی است. همچنین این متن‌ها در پرتال جامع مطالعات شهری ایران به آدرس icpus.tehran.ir بارگذاری شده است. لطفاً شما هم با چاپ نکردن این متن‌ها ما را در این زمینه یاری کنید.

نظر رسمی	اظهارنظر رسمی مرکز در موارد ارجاعی از طرف شورای اسلامی شهر یا شهرداری تبریز
دیدگاه	دیدگاه مرکز در موارد جاری شهری و نقد عملکرد و فعالیت‌های شهرداری و سایر دستگاه‌های اجرایی
گزارش تخصصی	گزارش تخصصی مستخرج از کمیته‌ها، گروه‌های کانونی یا نشست‌ها
انتقال دانش	ارسال مطالب گزیده شده یا چکیده مطالب و گزارش‌های سایر مراکز پژوهشی یا نشست‌های خارج از مرکز
یادداشت	اظهارنظر کارشناسی توسط افراد خبره که لزوماً مورد تأیید مرکز نیست
انعکاس	تبیین پیشنهاد، انتظار یا مطالبه کارشناسی یا مردمی
خلاصه مدیریت	خلاصه مدیریتی طرح‌های مطالعاتی انجام شده در مرکز
افکارسنجی	گزارش مستخرج از افکارسنجی عمومی یا موردی
تجربه مدیریت	گزارش تجربیات حوزه مدیریت شهری سایر شهرهای داخل و خارج کشور یا گزارش تجربه‌نگاری مدیریت شهری
پرسمان	بیان مسئله یا طرح سؤالاتی در خصوص مسائل جاری شهر از مدیریت شهری و درخواست پاسخگویی
شناخت شهر	گزارش شناخت وضع موجود در قالب متن نقشه یا اینفوگرافی
اسناد مرکز	آیین‌نامه‌ها، فرم‌ها، دفترچه‌های راهنما و سایر مستندات مربوط به شیوه فعالیت مرکز

این کتاب دیدگاه‌های تازه‌ای درباره نقش کلان‌شهرها به‌عنوان مراکز قدرت جهانی در جهان امروز ارائه می‌دهد و تأثیرات اقتصادی، اجتماعی و شهری آن‌ها را به‌عنوان مراکز قدرت جدید شهری تحلیل می‌کند. آنچه این کتاب را جذاب می‌کند، نگاه جامع و چندبعدی آن به مسائل شهری و ارائه نمونه‌های واقعی از شهرهای جهان است که به فهم دقیق خوانندگان از نقش کلان‌شهرها در سطح بین‌المللی کمک می‌کند.

